**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

**બિહાર પબ્લિક સર્વિસ કમિશન અને અન્ય**

**વિરુદ્ધ**

**વિનોય કુમાર સિંઘ અને અન્ય.**

**ઓગસ્ટ ૪, ૨૦૦૩.**

**[એમ. બી. શાહ અને ડો. એ. આર. લક્ષ્મણન, ન્યાયમૂર્તિઓ]**

*સર્વિસ લો:બિહાર સિવિલ સર્વિસીઝ (એક્ઝિક્યુટિવ બ્રાન્ચ) એન્ડ બિહાર જુનિયર સિવિલ સર્વિસ (રિક્રુટમેન્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૧ – નિયમ ૧૫એ – ભરતી – પરીક્ષા – સફળ ઉમેદવારોનું પરિણામ કમિશન દ્વારા જાહેર કરવું – સિવિલ પોસ્ટ માટે ઈન્ટરવ્યુ – ઉમેદવાર દ્વારા વિકલ્પ આપવો – ત્યારબાદ, પેપરમાં ગેરરીતિ અપનાવવા બદલ કમિશન દ્વારા ઉમેદવારને કારણ દર્શક નોટિસ (show-cause notice) જારી કરવી – કમિશન દ્વારા પેપર રદ કરવું અને ઉમેદવારને પરીક્ષા માટે ગેરલાયક ઠેરવવો – રીટ પિટિશન – હાઈકોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી જોકે, ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કમિશનનો હુકમ રદ*

*કરવામાં આવ્યો – અપીલ પર, કોર્ટે ઠેરવેલ કે: કમિશન પરીક્ષામાં ગેરરીતિ અપનાવવા બદલ ઉમેદવાર સામે કાર્યવાહી કરવા અને તેને પરીક્ષા માટે ગેરલાયક ઠેરવવા હકદાર છે – આથી કમિશન દ્વારા લેવાયેલી કાર્યવાહીમાં કોઈ ખામી નથી અને ડિવિઝન બેન્ચનો આદેશ બાજુ પર રાખવામાં આવ્યો.*

અપીલકર્તા–કમિશને વિવિધ સિવિલ પોસ્ટ ભરવા માટે સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા માટે અરજીઓ આમંત્રિત કરી હતી. ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત રહ્યો હતો અને સફળ જાહેર થયો હતો. ત્યારબાદ અપીલકર્તા–કમિશને સફળ ઉમેદવારોનું પરિણામ જાહેર અને પ્રકાશિત કર્યું. ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી ઇન્ટરવ્યુમાં ઉપસ્થિત રહ્યો અને પોસ્ટ માટે પોતાનો વિકલ્પ આપ્યો. ત્યારબાદ, અપીલકર્તા–કમિશને પરીક્ષામાં ગેરરીતિ અપનાવવા બદલ ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરી. ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ જવાબ આપ્યો. અપીલકર્તા–કમિશને જવાબ પર વિચાર કર્યો અને આન્સર–શીટ રદ કરી અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને પરીક્ષા માટે ગેરલાયક ઠેરવ્યો. તેણે રીટ પિટિશન દાખલ કરી. હાઇકોર્ટના સિંગલ જજે પિટિશન ફગાવી દીધી. જો કે, ડિવિઝન બેન્ચે સિંગલ જજનો આદેશ બાજુ પર રાખ્યો અને કમિશનનો હુકમ રદ કર્યો. આથી આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

અપીલકર્તાઓએ રજૂઆત કરી કે જો એવું ઠરાવવામાં આવે કે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી અથવા પરીક્ષા ખંડની હદની બહાર પરીક્ષામાં ગેરરીતિ અપનાવનાર ઉમેદવાર સામે કાર્યવાહી કરવાની કમિશન પાસે કોઈ સત્તા નથી, તો ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ અર્થઘટન વિનાશક અસર કરશે; કે પરીક્ષાઓ યોજવાની કમિશનની સત્તા બંધારણ હેઠળ આપવામાં આવી છે અને તેથી, આ સત્તા કોઈપણ વૈધાનિક જોગવાઈઓ દ્વારા લાદવામા  આવેલી મર્યાદાઓ દ્વારા નિયંત્રિત થતી નથી, જો કોઈ હોય તો; કે ડિવિઝન બેન્ચ એ સમજવામાં પણ નિષ્ફળ રહી કે સિંગલ જજે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી અને અન્યની આન્સર–શીટ પર નિરીક્ષકની સહીઓની સરખામણી કરી હતી, અને નિરીક્ષકની સહીમાં તફાવત એટલો સ્પષ્ટ હતો કે તેમણે એવું નિષ્કર્ષ કાઢ્યું કે આ આન્સર–બુક પરીક્ષા કેન્દ્રમાં બિલકુલ લખવામાં આવી ન હતી અને આ આન્સર–બુકને પરીક્ષા કેન્દ્રમાં લખાયેલી આન્સર–બુક સાથે પાછળથી બદલવામાં આવી હતી અને તે સ્થિતિમાં, પરીક્ષા ખંડમાં તેનો ઉપયોગ કરતી વખતે નિરીક્ષકોને ગેરરીતિ જોવા મળવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી; અને કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીનો એવો કેસ ન હતો કે ડિવિઝન બેન્ચે સિંગલ જજની જેમ જાતે જ રેકોર્ડ્સની ચકાસણીની કવાયત હાથ ધરી ન હતી.

૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ રજૂઆત કરી કે પરિણામ જાહેર કરવામાં પરીક્ષાની તારીખથી બે વર્ષથી વધુ સમય વીતી જવો એ નિવેદન સાથે સુસંગત

નથી કે સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે કોઈ ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી અથવા પેન્ડિંગ હતી; કે ચાર્જશીટ મળ્યા પછી, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ કમિશન સમક્ષ ચોક્કસ રેકોર્ડ જોવા માટે અને તેને નિરીક્ષકની નમૂનાની સહીઓ આપવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી પરંતુ આ દસ્તાવેજો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી અને કોઈ નમૂનાની સહીઓ પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી; કે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચનું અર્થઘટન કે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી અથવા પરીક્ષા ખંડની હદની બહાર પરીક્ષામાં ગેરરીતિ કરનાર ઉમેદવાર સામે કાર્યવાહી કરવાની કમિશન પાસે કોઈ સત્તા નથી તે નિયમો સાથે સુસંગત છે; કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી પર ક્યારેય ગેરરીતિ અપનાવવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો ન હતો; કે પરીક્ષાના પરિણામ પ્રકાશિત થયાના બે વર્ષ પછી કે જેમાં ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને સફળ ઉમેદવાર દર્શાવવામાં આવ્યો હતો, આમ કમિશનને આન્સર પેપર નકારી કાઢવા વ્યાજબી ન હતું; અને કે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તા ન્યાયિક સમીક્ષાની છે અને હાઈકોર્ટ માત્ર પ્રક્રિયાગત યોગ્યતાની તપાસ કરી શકે છે અને અપીલ અધિકારીની જેમ વિવાદના ગુણદોષમાં જઈ શકે નહીં.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે **કોર્ટે ઠેરવેલ કે:**

૧.૧ સ્ટેટ પબ્લિક સર્વિસીઝ કમિશન પાસે ગેરરીતિઓ શોધવાનું અધિકારક્ષેત્ર છે. બિહાર સિવિલ સર્વિસીઝ (એક્ઝિક્યુટિવ બ્રાન્ચ) એન્ડ બિહાર જુનિયર સિવિલ સર્વિસ (રિક્રુટમેન્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૧ ના નિયમ ૧૫એ ના ખંડ (vi) હેઠળ

જો કોઈ ઉમેદવાર પરીક્ષામાં પ્રવેશ મેળવવા માટે કોઈપણ અનિયમિત અથવા અયોગ્ય માધ્યમોનો આશરો લેવા અથવા પરીક્ષા ખંડમાં અન્ય કોઈ ગેરરીતિનો ઉપયોગ કરવા માટે દોષિત જણાય તો કમિશન તેની સામે કાર્યવાહી કરવા માટે હકદાર છે. જો કોઈ ઉમેદવાર દોષિત જણાય તો તેને પરીક્ષા ખંડમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવી શકે છે અથવા કમિશન તેની આન્સર–બુક રદ કરી શકે છે અથવા સદર ઉમેદવારને કાયમી ધોરણે અથવા નિર્દિષ્ટ સમયગાળા માટે ગેરલાયક ઠેરવી શકે છે. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે નિયમનું એવું અર્થઘટન કર્યું કે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી અથવા પરીક્ષા ખંડની હદની બહાર પરીક્ષામાં ગેરરીતિ કરનાર ઉમેદવાર સામે કાર્યવાહી કરવાની કમિશન પાસે કોઈ સત્તા નથી અને એવું અવલોકન કર્યું કે પરીક્ષા દરમિયાન ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે કોઈ ગેરરીતિ અપનાવવાનો આરોપ ન હતો અને પરિણામ પ્રકાશિત થયાના બે વર્ષ પછી કમિશને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા આપવામાં આવેલું અર્થઘટન સાચું નથી. [૨૨૪–સી; ૨૨૬–ઈ–એફ–જી]

૧.૨. હાઇકોર્ટના સિંગલ જજે આન્સર બુકની ચકાસણી પર સ્પષ્ટપણે જાણ્યું છે કે મુખ્ય આન્સર બુક અને વધારાની આન્સર બુકમાં નિરીક્ષક એસ (S) ની સહી છે પરંતુ તે જ રૂમમાં બેઠેલા અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર બુક પર તેમની સહી સંપૂર્ણપણે અલગ છે અને તેથી, વર્તમાન આન્સર બુક પરીક્ષા કેન્દ્રમાં બિલકુલ

લખવામાં આવી ન હતી અને તે આન્સર બુકને પરીક્ષા કેન્દ્રમાં લખાયેલી આન્સર બુક સાથે પાછળથી બદલવામાં આવી હતી અને તે સ્થિતિમાં પરીક્ષા ખંડમાં તેનો ઉપયોગ કરતી વખતે નિરીક્ષકોને ગેરરીતિ જોવા મળવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. આ તારણમાં કોઈ ખામી શોધી શકાય નહીં. [૨૨૫–એ–સી]

૧.૩. ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેની સામેનો આરોપ પરીક્ષામાં ગેરરીતિ અપનાવવા માટેનો હતો. નોટિસ જારી કરીને તેમને આરોપોના સંબંધમાં પોતાનો ખુલાસો આપવાની તક આપવામાં આવી હતી. કમિશને જવાબ પર વિચાર કરીને પેપરની આન્સર–શીટ રદ કરી અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને સદર પરીક્ષા માટે ગેરલાયક પણ ઠેરવ્યો. કમિશનના સત્તાવાળાઓએ, નિયમો, નિયમનો અને વહીવટી સૂચનાઓની મર્યાદામાં રહીને કામ કર્યું છે. તેઓએ કાયદાના શાસનનું પાલન કર્યું છે. એવું કહી શકાય નહીં કે સામાવાળા / પ્રતિવાદીની પરીક્ષા રદ કરવાની કમિશન દ્વારા કરવામાં આવેલી સમગ્ર કવાયત ગેરકાયદેસરતા અને પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી દૂષિત છે. કમિશનની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં કોઈ ખામી રહી નથી. દરેક કિસ્સામાં હકીકતો અને સંજોગો પર નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા વાજબી, તર્કસંગત અને મનસ્વી ન હતી કે કેમ તે અંગે અદાલતો ચોક્કસપણે ચકાસણી કરી શકે છે. તેથી, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની પરીક્ષા રદ કરવા અને તેને ગેરલાયક ઠેરવવામાં કમિશન દ્વારા શરૂ

કરવામાં આવેલી વાદગ્રસ્ત કાર્યવાહી યોગ્ય છે અને તેમાં કોઈ દખલની જરૂર નથી. [૨૨૭–એ–ઈ]

૧.૪. કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં થયેલા વિલંબને પણ દોષી ઠેરવી શકાય નહીં. કમિશનને રાજ્ય હેઠળની અનેક જાહેર સેવાઓ માટે પરીક્ષાઓ યોજવાનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે અને કમિશન દર વર્ષે લાખો લોકો માટે પરીક્ષાઓ અને ઇન્ટરવ્યુ યોજે છે. આ પ્રક્રિયા હાથ ધરતી વખતે, વિવિધ અનિવાર્ય કારણોસર વિલંબ થઈ શકે છે. જે બાબતો એક સમયે ધ્યાન બહાર રહી જાય તે કદાચ પાછળથી ધ્યાનમાં આવી શકે છે અને પાછળના તબક્કે ગુનાહિત કૃત્યની નોંધ લેવામાં સમાન વિલંબને બિલકુલ ગેરકાયદેસર કહી શકાય નહીં. તે જ સમયે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે લગાવવામાં આવેલા ગંભીર આરોપો અંગે કમિશન દ્વારા મોડે મોડેથી પણ શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી માટે આ કોર્ટ આંખ આડા કાન કરી શકે નહીં. [૨૨૫–સી–ઈ]

૧.૫. ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની એ ફરિયાદ કે તેમને સંબંધિત વિષયમાં અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક્સ કે તે કેન્દ્રના નિરીક્ષકોની નમૂનાની સહી જોવા દેવામાં આવી ન હતી, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ સંબંધિત વિષયમાં અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક્સ કે તે કેન્દ્રના નિરીક્ષકોની નમૂનાની સહી

જોવા માટે ડિવિઝન બેન્ચને વિનંતી કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. આટલા લાંબા સમય પછી આવી વિનંતી સ્વીકારી શકાય નહીં. [૨૨૭–ઈ–એફ]

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: સિવિલ અપીલ નં. ૬૯૪૬ ઓફ ૧૯૯૬. એલ.પી.એ. નં. ૧૪૭ ઓફ ૧૯૮૮ માં પટના હાઇકોર્ટના તારીખ ૫.૧૨.૧૯૯૪ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી. અપીલકર્તાઓ તરફથી ડૉ. રાજીવ ધવન અને નવીન પ્રકાશ. મેસર્સ કે.એલ. મહેતા એન્ડ કંપની માટે સામાવાળાઓ / પ્રતિવાદીઓ તરફથી એમ.એન. રાવ, સંતોષ કુમાર અને ચંદ્ર કાંતા નાયક.

કોર્ટનો ચુકાદો ડૉ. એ.આર. લક્ષ્મણન દ્વારા આપવામાં આવેલ આ અપીલ બિહાર પબ્લિક સર્વિસ કમિશન (ત્યારપછી "કમિશન" તરીકે ઓળખાશે) દ્વારા લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૭ ઓફ ૧૯૮૮ માં પટના હાઇકોર્ટના તારીખ ૦૫.૧૨.૧૯૯૪ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં ડિવિઝન બેન્ચે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી/રીટ અરજદાર (વિનોય કુમાર સિંઘ) ની સદર અપીલ મંજૂર કરી હતી અને પરિણામે રીટ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રીટ પિટિશનને ફગાવી દેતા હાઇકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદા અને હુકમ તારીખ ૨૮.૦૮.૧૯૮૮ ને બાજુ પર રાખ્યો હતો અને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હતા કે કમિશનના સત્તાવાળાઓ પરીક્ષાના પરિણામના પ્રકાશન પછી કોઈપણ પગલાં લેવા માટે અધિકૃત નથી. કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે

કમિશનના સત્તાવાળાઓ માટે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાનું અને કોઈપણ કાર્યવાહી કરવાનું ખુલ્લું નથી સિવાય કે સત્તાવાળાઓને આમ કરવાની પરવાનગી આપતો કોઈ ચોક્કસ નિયમ હોય. બેન્ચે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે પરીક્ષા દરમિયાન ઉમેદવાર દ્વારા આચરવામાં આવેલી ગેરરીતિ માટે તેની સામે કોઈ કાર્યવાહી કરી શકાય નહીં. આમ હાઇકોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર આવી કે કોઈપણ નિયમો અથવા વહીવટી સૂચનાઓની ગેરહાજરીમાં, કમિશનની સમગ્ર કવાયત ગેરકાયદેસરતા અને પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી દૂષિત છે. ડિવિઝન બેન્ચ એ નિષ્કર્ષ પર પણ આવી કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું યોગ્ય રીતે પાલન કરવામાં આવ્યું નથી કારણ કે પ્રશ્નમાં રહેલ નિરીક્ષકની નમૂનાની સહીઓ અને અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક્સના નિરીક્ષણ માટે સામાવાળા / પ્રતિવાદીની વિનંતીને કમિશન દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી. ડિવિઝન બેન્ચ આખરે એ નિષ્કર્ષ પર આવી કે હાઇકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે પોતે જ રીટ અરજદારના કથિત ગેરવર્તણૂક વિશે અભિપ્રાય બાંધવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને તેથી વિદ્વાન સિંગલ જજે કાયદાકીય ભૂલ કરી છે. ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ અને તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, ડિવિઝન બેન્ચે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી/રીટ અરજદારને પરીક્ષા માટે ગેરલાયક ઠેરવતા કમિશનના તારીખ ૨૨.૦૯.૧૯૮૬ ના હુકમને બાજુ પર રાખ્યો અને કમિશનને ઉમેદવાર/રીટ અરજદારને સફળ ઉમેદવાર તરીકે ગણવાનો નિર્દેશ આપ્યો. જો કે, તેણે કમિશનને ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસની જગ્યા પર અથવા અરજ કર્યા

મુજબ અન્ય કોઈ જગ્યા પર રીટ અરજદારની નિમણૂક કરવા માટે કોઈ નિર્દેશ આપવાનું ટાળ્યું કારણ કે તેમને લાગ્યું કે આવો નિર્દેશ રીટ પિટિશનના વ્યાપની બહાર છે.

આ અપીલમાં કમિશન દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી વિવિધ દલીલો સમજવા માટે, હકીકતો ટૂંકમાં જણાવવી જરૂરી છે.

કમિશને વિવિધ સિવિલ પોસ્ટ ભરવા માટે લેવામાં આવનાર ૩૧મી કમ્બાઈન્ડ કોમ્પિટિટિવ એક્ઝામિનેશન (સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા) માં બેસવા માટે લાયક સ્નાતક ઉમેદવારો પાસેથી નિયત પ્રોફોર્મામાં અરજીઓ આમંત્રિત કરી હતી. લેખિત પરીક્ષા ૧૨.૦૨.૧૯૮૩ થી શરૂ થવાની હતી. ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી, સ્નાતક હોવાથી, ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસની પોસ્ટ માટે તેમજ ડેપ્યુટી કલેક્ટર માટે નિયત પ્રોફોર્મામાં અરજી કરી હતી. કમિશને પ્રાથમિક ચકાસણી પછી અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને લાયક ઠેરવ્યા પછી, તેને રોલ નંબર ૧૬૩૦૬ ફાળવ્યો અને તેને ૧૨.૦૨.૧૯૮૩ થી શરૂ થનારી સદર લેખિત પરીક્ષામાં બેસવા સક્ષમ બનાવવા માટે એડમિટ કાર્ડ પણ જારી કર્યું. ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ જનરલ સાયન્સ, જનરલ નોલેજ અને જનરલ હિન્દી પેપરમાં બેસવાનું હતું જે ફરજિયાત વિષયો હતા. કમિશન દ્વારા સફળ ઉમેદવારોનું પરિણામ જાહેર અને પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું અને ૧મો

સામાવાળા / પ્રતિવાદી સફળ ઉમેદવારોમાંનો એક હતો. ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી, લેખિત પરીક્ષામાં સફળ થતાં, કમિશન દ્વારા ૦૮.૦૪.૧૯૮૫ ના રોજ ઇન્ટરવ્યુ માટે બોલાવવામાં આવ્યો હતો. તદનુસાર, ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી ૦૮.૦૪.૧૯૮૫ ના રોજ મૌખિક કસોટીમાં હાજર રહ્યો હતો. ૧૨.૦૮.૧૯૮૫ ના રોજ, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને ૩૦.૦૮.૧૯૮૫ સુધીમાં કારણ દર્શાવવા માટે બોલાવવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તેના પર ૩૧મી સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના જનરલ નોલેજ પેપરમાં ગેરરીતિ કરવાનો આરોપ હતો અને જે કમિશનને યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી પ્રથમ દૃષ્ટિએ સાચો લાગ્યો હતો.

"(એ) મુખ્ય આન્સર–શીટ તેમજ જનરલ નોલેજ પેપરની વધારાની આન્સર–શીટ્સમાં નિરીક્ષકની બનાવટી સહી છે જે તે રૂમ/હોલના અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–શીટ્સ પરની નિરીક્ષકની સહીની સરખામણી દ્વારા સમર્થન આપે છે; (બી) આન્સર–શીટ વાંચવા પરથી, એવું લાગે છે કે સમગ્ર આન્સર–શીટ બહારથી ગેરકાયદેસર રીતે લાવવામાં આવેલી સામગ્રી પર આધારિત છે; અને (સી) આન્સર–શીટના મુખ્ય પેજ પર, શાહીના નિશાન છે જે આન્સર–શીટ્સમાં વપરાયેલી શાહી કરતા અલગ શાહીના છે. એવું વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જો ઉપરોક્ત આરોપોનો તેમનો જવાબ 30.8.85 સુધીમાં રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ દ્વારા

પ્રાપ્ત નહીં થાય, તો એવું માની લેવામાં આવશે કે તેમને આ બાબતે કંઈ કહેવાનું નથી."

અંતિમ પરિણામ ૧૩.૦૮.૧૯૮૫ ના રોજ કમિશન દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. કારણ દર્શક નોટિસનો ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ પોતાનો ખુલાસો રજૂ કર્યો. કમિશને, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીના ખુલાસા અને અન્ય સામગ્રી પર વિચાર કર્યા પછી, તારીખ ૨૨.૦૯.૧૯૮૬ ના હુકમ દ્વારા સદર પરીક્ષાના જનરલ નોલેજ પેપરની આન્સર–શીટ રદ કરવાનો નિર્ણય લીધો. કમિશને એવો પણ નિર્ણય લીધો કે ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી સદર પરીક્ષામાંથી ગેરલાયક ઠરશે.

૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ, નારાજ થઈને, હાઈકોર્ટ સમક્ષ રીટ પિટિશનો દાખલ કરી. હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે તેને ફગાવી દીધી અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે આરોપો ગેરરીતિનો ઉપયોગ જાહેર કરે છે અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ આરોપોને યોગ્ય રીતે સમજ્યા અને તેના માટે ખુલાસો રજૂ કર્યો. વિદ્વાન સિંગલ જજે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી અને અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક વાંચ્યા પછી અને નિરીક્ષકની સહીની સરખામણી કર્યા પછી એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે તે મળતી આવતી નથી અને તફાવત નરી આંખે સ્પષ્ટ દેખાય છે. જો કે, વિદ્વાન સિંગલ જજ એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે ગેરકાયદેસર

રીતે લાવવામાં આવેલી સામગ્રીના ઉપયોગ અંગેનો આરોપ કોર્ટમાં આધાર રાખવામાં આવેલી અથવા રજૂ કરવામાં આવેલી કોઈ પણ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં સાબિત થયો નથી. જોકે, કોઈ પણ સંજોગોમાં, વિદ્વાન સિંગલ જજે ઠરાવ્યું કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે લગાવવામાં આવેલ પ્રથમ આરોપ સાબિત થાય છે.

નારાજ થઈને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ સમક્ષ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૭ ઓફ ૧૯૮૮ દાખલ કરી અને ડિવિઝન બેન્ચે તેના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા દ્વારા તેને મંજૂર કરી અને અગાઉ જણાવ્યું તેમ, વિદ્વાન સિંગલ જજના તારીખ ૨૮.૦૮.૧૯૮૮ ના ચુકાદા અને હુકમને બાજુ પર રાખ્યો અને ૩૧મી સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાંથી પ્રથમ સામાવાળા / પ્રતિવાદીની ઉમેદવારી રદ કરતા કમિશનના તારીખ ૨૨.૦૯.૧૯૮૬ ના હુકમને રદબાતલ કર્યો અને કમિશનને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને સફળ ઉમેદવાર તરીકે ગણવાનો નિર્દેશ આપ્યો. ડિવિઝન બેન્ચ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી કે કમિશન દ્વારા પ્રશ્નમાં રહેલ નિરીક્ષકની નમૂનાની સહીઓ અને અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક્સના નિરીક્ષણનો ઇનકાર એ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે. ડિવિઝન બેન્ચ એવા નિષ્કર્ષ પર પણ આવી કે કમિશન પરીક્ષાના પરિણામના પ્રકાશન પછી કોઈપણ પગલાં લેવા માટે અધિકૃત નથી. ડિવિઝન બેન્ચે એવું પણ ઠરાવ્યું કે નિયમોનો અમલ એવા કિસ્સાઓ પૂરતો મર્યાદિત છે

જ્યાં પરીક્ષા ખંડમાં પરીક્ષા યોજતી વખતે ગેરરીતિ પકડવામાં આવે અને એવો કોઈ નિયમ કે વહીવટી સૂચના નથી જે કમિશનને સફળ ઉમેદવાર કે જેનો ઇન્ટરવ્યુ લેવામાં આવ્યો હોય અને સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના સંબંધમાં તેનો વિકલ્પ રજૂ કરવા જણાવવામાં આવ્યું હોય તેનું પરિણામ પ્રકાશિત થયા પછી કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાની સત્તા આપે. અંતમાં, ડિવિઝન બેન્ચે ઠરાવ્યું કે કોઈ પણ નિયમ અથવા વહીવટી સૂચનાની ગેરહાજરીમાં પ્રથમ સામાવાળા / પ્રતિવાદીની પરીક્ષા રદ કરવાના દાવામાં કમિશન દ્વારા કરવામાં આવેલી સમગ્ર કવાયત ગેરકાયદેસરતા અને પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી દૂષિત છે. ડિવિઝન બેન્ચે બિહાર સિવિલ સર્વિસીઝ (એક્ઝિક્યુટિવ બ્રાન્ચ) અને બિહાર જુનિયર સિવિલ સર્વિસ (રિક્રુટમેન્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૧ ના નિયમ ૧૫એ પર આધાર રાખીને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે કમિશન બંધારણીય પદાધિકારીઓ હોવાથી પરીક્ષા યોજવાની અને પરિણામોના પ્રકાશન અને અન્ય તમામ સંબંધિત બાબતોમાં નિયમોની મર્યાદામાં રહીને કામ કરવાનું હોય છે અને કમિશનના સત્તાવાળાઓ પરીક્ષાના પરિણામના પ્રકાશન પછી કોઈપણ પગલાં લેવા માટે અધિકૃત નથી. ડિવિઝન બેન્ચના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાથી નારાજ થઈને આ કોર્ટમાં ઉપરોક્ત અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

અમે અપીલકર્તા–કમિશન તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ ડૉ. રાજીવ ધવન અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એમ.એન. રાવને સાંભળ્યા.

અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે અમને હાઇકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા પ્લીડિંગ્સ અને ચુકાદાઓ અને તમામ એનેક્સર્સ અને નિયમો વિશે માહિતગાર કર્યા. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલના જણાવ્યા મુજબ, ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ અર્થઘટન વિનાશક અને આશ્ચર્યજનક અસર કરશે જો એવું ઠરાવવામાં આવે કે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી અથવા પરીક્ષા ખંડની હદની બહાર પરીક્ષામાં ગેરરીતિ કરનાર ઉમેદવાર સામે કાર્યવાહી કરવાની કમિશન પાસે કોઈ સત્તા નથી. તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે ડિવિઝન બેન્ચ એ સમજવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે ગેરરીતિનો ઉપયોગ માત્ર નકલ કરવા અથવા અન્ય ઉમેદવારનું રૂપ ધારણ કરવા અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા રૂપ ધારણ કરવા અથવા મદદ મેળવવા અથવા અન્ય કોઈ ઉમેદવારને મદદ કરવાના હેતુથી કોઈપણ વ્યક્તિ સાથે વાતચીત કરવા પૂરતો મર્યાદિત નથી જે જરૂરી રીતે પરીક્ષા ખંડમાં અને પરીક્ષાના સમયે હોવો જોઈએ. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલના જણાવ્યા મુજબ, ગેરરીતિ અપનાવવી એ માત્ર પરીક્ષા ખંડ સુધી જ સીમિત હોવી જરૂરી નથી પરંતુ તેમાં પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી પણ કોઈપણ તબક્કે અપનાવવામાં આવેલી કોઈપણ ગેરરીતિનો સમાવેશ થશે જેમ કે કમિશનના

સ્ટાફ સાથે મિલીભગત કરીને તેની મૂળ આન્સર–શીટ્સ બદલવી અથવા ઉમેરો કરવો અથવા વધારાની આન્સર–શીટ્સ ઉમેરવી જે જરૂરી રીતે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી હશે પરંતુ તેમ છતાં ગેરરીતિ હશે.

તેમણે વૈધાનિક નિયમ એટલે કે બિહાર સિવિલ સર્વિસીઝ (એક્ઝિક્યુટિવ બ્રાન્ચ) અને બિહાર સિવિલ સર્વિસીઝ (રિક્રુટમેન્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૧ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે પરીક્ષાઓ યોજવાની કમિશનની સત્તા બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨૦ હેઠળ આપવામાં આવી છે અને, તેથી, કમિશનની સત્તા કોઈપણ વૈધાનિક જોગવાઈઓ દ્વારા લાદવામા  આવેલી મર્યાદાઓ દ્વારા નિયંત્રિત થતી નથી, જો કોઈ હોય તો.

ડૉ. રાજીવ ધવને આગળ રજૂઆત કરી કે ડિવિઝન બેન્ચ એ સમજવામાં પણ નિષ્ફળ રહી કે વિદ્વાન સિંગલ જજે પોતાની જાતને સંતુષ્ટ કરવા માટે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની આન્સર–શીટ જોઈ હતી અને તેના પરની નિરીક્ષકની સહીઓની અન્ય આન્સર–શીટ્સ સાથે સરખામણી કરી હતી અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની આન્સર–શીટ પર નિરીક્ષકની સહીમાં તફાવત એટલો સ્પષ્ટ હતો કે તે એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે વર્તમાન આન્સર–બુક્સ પરીક્ષા કેન્દ્રમાં બિલકુલ લખવામાં આવી ન હતી અને આ આન્સર–બુકને પરીક્ષા કેન્દ્રમાં લખાયેલી આન્સર–બુક સાથે પાછળથી બદલવામાં આવી હતી

અને તે સ્થિતિમાં, પરીક્ષા ખંડમાં તેનો ઉપયોગ કરતી વખતે નિરીક્ષકોને ગેરરીતિ જોવા મળવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી, જે આપવામાં આવેલા જવાબો પરથી પણ સમર્થન આપે છે જે ગેરકાયદેસર રીતે લાવવામાં આવેલી સામગ્રી પર આધારિત હોવાનું જણાય છે. ડૉ. રાજીવ ધવને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી દ્વારા પટના હાઇકોર્ટમાં દાખલ કરાયેલ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૭ ઓફ ૧૯૮૮ માં અપીલના આધારો તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું અને ધ્યાન દોર્યું કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીનો એવો કેસ ન હતો કે ડિવિઝન બેન્ચના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ વિદ્વાન સિંગલ જજની જેમ જાતે જ રેકોર્ડ્સની ચકાસણીની કવાયત હાથ ધરી ન હતી. લેટર્સ પેટન્ટ અપીલના આધારો વાંચતા જણાશે કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ તે સંદર્ભમાં કોઈ આધારો ઉઠાવ્યા નથી.

તેનાથી વિપરીત ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એમ.એન. રાવે રજૂઆત કરી કે લેખિત પરીક્ષા ૧૨.૦૨.૧૯૮૩ ના રોજ લેવામાં આવી હતી અને બે વર્ષ વીતી ગયા પછી ૦૮.૦૩.૧૯૮૫ ના રોજ પરિણામ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું અને ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી એક સફળ ઉમેદવાર હતો અને પરિણામના પ્રકાશનની સિક્વલ તરીકે, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને ૦૮.૦૪.૧૯૮૫ ના રોજ મૌખિક ઇન્ટરવ્યુમાં હાજર રહેવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું અને સામાવાળા / પ્રતિવાદી મૌખિક ઇન્ટરવ્યુ માટે હાજર રહ્યો હતો અને ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસની જગ્યા માટે તેની પ્રથમ

પસંદગી અને ડેપ્યુટી કલેક્ટરની જગ્યા માટે બીજી પસંદગી આપી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ઘટનાઓનો આ ક્રમ અને પરીક્ષાની તારીખથી બે વર્ષથી વધુ સમય વીતી જવો એ નિવેદન સાથે સુસંગત નથી કે સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનના પેરા ૭ અને ૮ માં જણાવ્યા મુજબ સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે કોઈ ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી અથવા પેન્ડિંગ હતી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ચાર્જશીટ મળ્યા પછી, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીએ કમિશનના વિશેષ કાર્યકારી અધિકારી સમક્ષ અમુક રેકોર્ડ જોવા દેવા અને તેને નિરીક્ષકની નમૂનાની સહીઓ પૂરી પાડવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી પરંતુ આ દસ્તાવેજો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી અને કોઈ નમૂનાની સહીઓ પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી અને, તેથી, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું હતું અને પ્રથમ સામાવાળા / પ્રતિવાદીને પૂરતી તક આપવામાં આવી ન હતી. તેમણે એ વાતનો પણ ઇનકાર કર્યો કે આન્સર–શીટ બહારથી ગેરકાયદેસર રીતે લાવવામાં આવેલી સામગ્રી પર આધારિત હતી. તેમણે એ પણ રજૂઆત કરી કે સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનમાં દર્શાવેલ તથ્યો પરથી કોઈ પ્રતિકૂળ અનુમાન કાઢી શકાય નહીં કે આન્સર–શીટના મુખ્ય પેજ પર શાહીના નિશાન છે જે આન્સર–શીટ્સમાં વપરાયેલી શાહી કરતા અલગ શાહીના છે. સામાવાળા / પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલના જણાવ્યા મુજબ, હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચનું અર્થઘટન નિયમો સાથે સુસંગત છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી છે કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી પર જનરલ નોલેજ પેપરમાં ગેરરીતિ અપનાવવાનો ક્યારેય આરોપ

મૂકવામાં આવ્યો ન હતો અને, તેથી, વાદગ્રસ્ત આદેશ ખરાબ છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી છે કે લેખિત કસોટીના પરિણામના પ્રકાશન પછી, પરીક્ષાના બે વર્ષ પછી ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને સફળ ઉમેદવાર દર્શાવવામાં આવ્યો હતો, કમિશન જનરલ નોલેજના આન્સર પેપર્સ નકારી કાઢવા માટે વાજબી ન હતું. શ્રી રાવે હરિયાણા અર્બન ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી અને અન્ય વિરુદ્ધ રુચિરા સિરામિક્સ અને અન્ય, [૧૯૯૬] ૬ એસ.સી.સી. ૫૮૪ (પૃષ્ઠ ૫૮૬ પેરા ૪) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તા ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા છે અને હાઇકોર્ટ માત્ર પ્રક્રિયાગત યોગ્યતાની તપાસ કરી શકે છે અને અપીલ અધિકારીની જેમ વિવાદના ગુણદોષમાં જઈ શકે નહીં. તેમણે સ્ટર્લિંગ કોમ્પ્યુટર્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ મેસર્સ એમ એન્ડ એન પબ્લિકેશન્સ લિમિટેડ અને અન્ય વગેરે, [૧૯૯૩] ૧ એસ.સી.સી. ૪૪૫ પૃષ્ઠ ૪૫૮ ના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, કોર્ટને મુખ્યત્વે એ જોવાનું હોય છે કે શું "નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા" માં કોઈ ખામી છે કે કેમ અને ન્યાયિક સમીક્ષા દ્વારા કોર્ટ જાહેર સંસ્થાઓ અથવા રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા કરારની શરતોની વિગતો તપાસી શકતી નથી અને કોર્ટ પાસે આવી કોઈપણ તપાસના વ્યાપ પર આંતરિક મર્યાદાઓ છે.

અમે રેકોર્ડ જોયો છે. અમારા મતે, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારવા યોગ્ય છે. અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કમિશન પાસે ગેરરીતિઓ શોધવાનું અધિકારક્ષેત્ર છે. વર્તમાન કિસ્સામાં, મુખ્ય પરીક્ષકે કમિશનને રીટ અરજદાર, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી દ્વારા જનરલ નોલેજ પેપરમાં ગેરરીતિ અપનાવવા વિશે જાણ કરી હતી. તેથી, કમિશને તેના મેમો નં. પક્ક તારીખ ૧૨.૦૮.૧૯૮૫ દ્વારા ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને ૩૦.૦૮.૧૯૮૫ સુધીમાં કારણ દર્શાવવા માટે બોલાવ્યો હતો કારણ કે તેના પર જનરલ નોલેજ પેપરમાં ગેરરીતિ કરવાનો આરોપ હતો. રેકોર્ડ પરથી એમ પણ જોવા મળે છે કે કમિશને ૧૩.૦૮.૧૯૮૫ ના રોજ પરીક્ષાનું અંતિમ પરિણામ પ્રકાશિત અને જાહેર કર્યું હતું અને ત્યારપછી ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી દ્વારા કમિશનના વિશેષ કાર્યકારી અધિકારીને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તેને સદર હોલમાં તેની સાથે પરીક્ષા આપતા અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–શીટ્સ તેમજ સદર હોલમાં સદર પરીક્ષામાં નિરીક્ષણ કરતા નિરીક્ષકોની નમૂનાની સહીઓ જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે. તદનુસાર, ૧૫.૦૮.૧૯૮૫ ના રોજ, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને જનરલ નોલેજ પેપરની તેની આન્સર–બુક જોવા દેવામાં આવી હતી. કમિશને, ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી દ્વારા આપવામાં આવેલા ખુલાસા અને અન્ય સામગ્રી પર વિચાર કર્યા પછી, મેમો નં. ૧૦૯ તારીખ ૨૨.૦૯.૧૯૮૬ દ્વારા સદર પરીક્ષાના ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની જનરલ નોલેજ પેપરની આન્સર–શીટ રદ કરવાનો નિર્ણય લીધો અને તેને સદર

પરીક્ષામાંથી વધુ ગેરલાયક ઠેરવવાનો પણ નિર્ણય લીધો. વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદા અને હુકમ પરથી પણ એવું જોવા મળે છે કે અન્ય ઉમેદવારોની કેટલીક અન્ય આન્સર–બુક્સ સાથે જનરલ નોલેજમાં પ્રથમ સામાવાળા / પ્રતિવાદીની આન્સર–બુક્સ સુનાવણી દરમિયાન કોર્ટના નિરીક્ષણ માટે રજૂ કરવામાં આવી હતી અને ૨૩.૦૫.૧૯૮૮ ના રોજ, આન્સર–બુક્સ જોયા પછી, એક હુકમ નોંધવામાં આવ્યો હતો કે આન્સર–બુકના કવર પેજ પર શાહીના કેટલાક ટીપાં જોવા મળ્યા હતા અને મુખ્ય આન્સર બુક અને વધારાની આન્સર પેપર પર નિરીક્ષકની સહી એક શ્રી આર.પી. સાઓ ની હોવાનું જણાય છે અને અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર બુક નંબરો, એટલે કે, ૬૬૪૫૨, ૬૬૪૫૩, ૬૬૪૫૪, ૬૬૪૫૫ અને ૬૬૪૫૬ એ દર્શાવવા માટે રજૂ કરવામાં આવી છે કે તે આન્સર બુક્સ પર શ્રી આર.પી. સાઓ ની સહી ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની આન્સર–બુક પર આર.પી. સાઓ ની સહી કરતા સંપૂર્ણપણે અલગ છે અને તે અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક્સમાં જોવા મળતી સહીઓ સાથે મળતી આવતી નથી. વિદ્વાન સિંગલ જજે આ અંગે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી દ્વારા આપવામાં આવેલા ખુલાસાને પણ નકારી કાઢ્યો છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે સ્પષ્ટપણે જાણ્યું છે કે મુખ્ય આન્સર બુક અને વધારાની આન્સર બુકમાં શ્રી આર.પી. સાઓની સહી છે પરંતુ તે જ રૂમમાં બેઠેલા અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર બુક્સ પર શ્રી આર.પી. સાઓની સહી સંપૂર્ણપણે અલગ છે અને તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે વર્તમાન આન્સર બુક પરીક્ષા કેન્દ્રમાં બિલકુલ લખવામાં આવી ન હતી અને

તે આન્સર બુકને પરીક્ષા કેન્દ્રમાં લખાયેલી આન્સર બુક સાથે પાછળથી બદલવામાં આવી હતી અને તે સ્થિતિમાં પરીક્ષા ખંડમાં તેનો ઉપયોગ કરતી વખતે નિરીક્ષકોને ગેરરીતિ જોવા મળવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. તથ્યોની આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની આન્સર પેપર રદ કરવાના કમિશનના નિર્ણય અને આ સંબંધમાં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા તર્કમાં કોઈ પણ રીતે ખામી શોધી શકાતી નથી. અમારા મતે, એ સાચું છે કે કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં થોડો વિલંબ થયો છે. વિલંબને પણ, અમારા મતે, બિલકુલ દોષી ઠેરવી શકાય નહીં. જે બાબતો એક સમયે ધ્યાન બહાર રહી જાય તે કદાચ પાછળથી ધ્યાનમાં આવી શકે છે અને પાછળના તબક્કે ગુનાહિત કૃત્યની નોંધ લેવામાં સમાન વિલંબને બિલકુલ ગેરકાયદેસર કહી શકાય નહીં. કમિશનને રાજ્ય હેઠળની અનેક જાહેર સેવાઓ માટે પરીક્ષાઓ યોજવાનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે અને કમિશન દર વર્ષે લાખો લોકો માટે પરીક્ષાઓ અને ઇન્ટરવ્યુ યોજે છે. આ પ્રક્રિયા હાથ ધરતી વખતે, વિવિધ અનિવાર્ય કારણોસર વિલંબ થઈ શકે છે અને તે જ સમયે આ કોર્ટ ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે લગાવવામાં આવેલા ગંભીર આરોપો અંગે કમિશન દ્વારા મોડે મોડેથી પણ શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી માટે આંખ આડા કાન કરી શકે નહીં. ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને પોતાનો ખુલાસો રજૂ કરવાની પૂરતી તક આપવામાં આવી હતી અને કમિશને સમગ્ર સામગ્રી પર વિચાર કર્યા પછી સદર પરીક્ષાના જનરલ નોલેજ પેપરની આન્સર–શીટ રદ

કરવાનો અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને સદર પરીક્ષામાંથી ગેરલાયક ઠેરવવાનો નિર્ણય લીધો હતો.

બિહાર સિવિલ સર્વિસીઝ (એક્ઝિક્યુટિવ બ્રાન્ચ) અને બિહાર જુનિયર સિવિલ સર્વિસ (રિક્રુટમેન્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૧ નો નિયમ ૧૫એ નીચે મુજબ છે: "૧૫એ. જો કોઈ ઉમેદવાર દોષિત જણાય – (i) પરીક્ષામાં પ્રવેશ મેળવવા માટે કોઈપણ અનિયમિત અથવા અયોગ્ય માધ્યમોનો આશરો લેવા; અથવા (ii) અન્ય ઉમેદવારનું રૂપ ધારણ કરવું અથવા લેખિત અથવા મૌખિક પરીક્ષામાં કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા રૂપ ધારણ કરવું; અથવા (iii) ચેડા કરવામાં આવ્યા હોય તેવા બનાવટી દસ્તાવેજ અથવા દસ્તાવેજો સબમિટ કરવા; અથવા (iv) ખોટા અથવા અસત્ય નિવેદનો કરવા; અથવા ભૌતિક માહિતી છુપાવવી; અથવા (v) મદદ મેળવવાના હેતુથી અથવા અન્ય કોઈ ઉમેદવારને મદદ કરવા માટે કોઈપણ વ્યક્તિ સાથે વાતચીત કરવી; અથવા (vi) પરીક્ષા ખંડમાં અન્ય કોઈ ગેરરીતિનો ઉપયોગ કરવો; અથવા (vii) પરીક્ષા ખંડમાં ગેરવર્તણૂક કરવી અથવા કમિશન દ્વારા જારી કરાયેલ કોઈપણ સૂચનાનું ઉલ્લંઘન કરવું; તો તેને કમિશન દ્વારા અથવા તેમના દ્વારા આ વતી અધિકૃત કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા પરીક્ષા ખંડમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવી શકે છે. આવા કિસ્સાઓમાં, કમિશન તેની આન્સર બુક્સ રદ કરી શકે છે અથવા યોગ્ય લાગે તેટલા ગુણ કાપી શકે છે અને ફોજદારી કાર્યવાહી માટે પોતાને જવાબદાર ઠેરવવા ઉપરાંત, ઉમેદવારને કાયમી ધોરણે

અથવા નિર્દિષ્ટ સમયગાળા માટે ગેરલાયક ઠેરવવામાં આવી શકે છે (એ) ઉમેદવારોની પસંદગી માટે કમિશન દ્વારા યોજવામાં આવતી કોઈપણ પરીક્ષામાં પ્રવેશ મેળવવા અથવા કોઈપણ ઈન્ટરવ્યુમાં હાજર રહેવાથી કમિશન દ્વારા; અને (બી) સરકાર હેઠળ રોજગારમાંથી રાજ્ય સરકાર દ્વારા."

સદર નિયમ વાંચતા સ્પષ્ટ થાય છે કે જો કોઈ ઉમેદવાર પરીક્ષામાં પ્રવેશ મેળવવા માટે કોઈપણ અનિયમિત અથવા અયોગ્ય માધ્યમોનો આશરો લેવા અથવા પરીક્ષા ખંડમાં અન્ય કોઈ ગેરરીતિનો ઉપયોગ કરવા માટે દોષિત જણાય તો કમિશન તેની સામે કાર્યવાહી કરવા માટે હકદાર છે (ખંડ vi) જો કોઈ ઉમેદવાર દોષિત જણાય તો તેને પરીક્ષા ખંડમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવી શકે છે અથવા કમિશન તેની આન્સર–બુક્સ રદ કરી શકે છે અથવા સદર ઉમેદવારને કાયમી ધોરણે અથવા નિર્દિષ્ટ સમયગાળા માટે ગેરલાયક ઠેરવી શકે છે. ડિવિઝન બેન્ચે પોતાના ચુકાદામાં ઉપરોક્ત નિયમનું અર્થઘટન કરતી વખતે એવું અવલોકન કર્યું છે કે પરીક્ષા દરમિયાન ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે કોઈ ગેરરીતિ અપનાવવાનો આરોપ ન હતો અને પરિણામ પ્રકાશિત થયાના બે વર્ષ પછી કમિશને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામે કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા નિયમનું આપવામાં આવેલું અર્થઘટન સાચું નથી. નિયમોનો ખંડ (iii) સ્પષ્ટપણે પ્રદાન કરે છે કે જો કોઈ ઉમેદવાર ચેડા કરવામાં આવ્યા હોય તેવા બનાવટી દસ્તાવેજ અથવા દસ્તાવેજો સબમિટ કરવા માટે દોષિત જણાય

અથવા ખંડ (vi) માં પૂરા પાડ્યા મુજબ પરીક્ષા ખંડમાં અન્ય કોઈ ગેરરીતિનો ઉપયોગ કરતો જોવા મળે, તો તેની સામે નિયમો હેઠળ યોગ્ય રીતે કાર્યવાહી કરી શકાય છે.

મેમો નં. પ૬/પી.એસ.સી./સી.સી.ઈ. તારીખ ૧૨.૦૮.૧૯૮૫ દ્વારા ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામેનો આરોપ ૩૧મી સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં ગેરરીતિ અપનાવવા માટેનો હતો. અમે પહેલાથી જ ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી સામેના આરોપો દર્શાવ્યા છે. સદર કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરીને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને આરોપોના સંબંધમાં પોતાનો ખુલાસો આપવાની તક આપવામાં આવી હતી. તારીખ ૨૨.૦૯.૧૯૮૬ (જોડાણ–૨) ની કાર્યવાહી સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે આરોપોના સંબંધમાં ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદી દ્વારા ૧૫.૦૪.૧૯૮૬ ના રોજ આપવામાં આવેલા ખુલાસાને કમિશન દ્વારા વિગતવાર ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને કમિશને યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી જનરલ નોલેજ પેપરની આન્સર–શીટ રદ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો અને ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીને સદર પરીક્ષામાંથી ગેરલાયક ઠેરવવાનો પણ નિર્ણય લીધો હતો. કમિશનના સત્તાવાળાઓએ, અમારા મતે, નિયમો, નિયમનો અને વહીવટી સૂચનાઓની મર્યાદામાં રહીને કામ કર્યું છે. તેઓએ કાયદાના શાસનનું પાલન કર્યું છે. ડિવિઝન બેન્ચે સામાવાળા /

પ્રતિવાદીની પરીક્ષા રદ કરવાની કમિશન દ્વારા કરવામાં આવેલી સમગ્ર કવાયતને ગેરકાયદેસરતા અને પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી દૂષિત ગણાવી છે. અમે ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવેલ ઉપરોક્ત અવલોકનને સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ. અમારા મતે, દરેક કિસ્સામાં હકીકતો અને સંજોગો પર નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા વાજબી, તર્કસંગત અને મનસ્વી ન હતી કે કેમ તે અંગે અદાલતો ચોક્કસપણે ચકાસણી કરી શકે છે. કમિશનની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં કોઈ ખામી રહી નથી. તેથી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની પરીક્ષા રદ કરવા અને તેને ગેરલાયક ઠેરવવામાં કમિશન દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી વાદગ્રસ્ત કાર્યવાહી યોગ્ય છે અને તેમાં કોઈ દખલની જરૂર નથી. ૧મા સામાવાળા / પ્રતિવાદીની એ ફરિયાદ કે તેને સંબંધિત વિષયમાં અન્ય ઉમેદવારોની આન્સર–બુક્સ જોવા દેવામાં આવી ન હતી કે તે કેન્દ્રના નિરીક્ષકોની નમૂનાની સહીઓ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી તે પ્રથમ સામાવાળા / પ્રતિવાદીને દર્શાવવામાં આવી હતી. આ સંદર્ભમાં, ૧મો સામાવાળા / પ્રતિવાદી ડિવિઝન બેન્ચને આન્સર–બુક્સ જાતે જોવા અને તેને વાંચવા માટે પરવાનગી આપવા વિનંતી કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે. આટલા લાંબા સમય પછી શ્રી એમ.એન. રાવ દ્વારા અમારી સમક્ષ કરવામાં આવેલી આવી વિનંતી બિલકુલ સ્વીકારી શકાય નહીં.

કમિશન દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને ડિવિઝન બેન્ચનો આદેશ બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

અપીલ મંજૂર.

***This judgment has been translated using AI Assisted Translation Tool***

==========

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.